

Česká literatura

Charakteristika předmětu

Obecná charakteristika

Předmět ČESKÁ LITERATURA vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia, je součástí vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace a vychází ze vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura, s jehož integračními součástmi a také předmětem SVĚTOVÁ LITERATURA tvoří přirozený celek.

ČESKÁ LITERATURA je zaměřena na získání základního přehledu o vývoji české literatury, na práci s uměleckými texty, jejich rozboru a interpretaci. Poznání textu slouží k vytváření rozmanitých komunikačních situací, v nichž probíhá dialog žák – učitel, popř. mezi žáky navzájem. ČESKÁ LITERATURA je předmětem s výraznou funkcí esteticko–výchovnou, kdy žák je veden k tomu, aby uplatňoval ve svém životním stylu estetická kritéria, chápal umění jako specifickou výpověď o skutečnosti, chápal význam umění pro člověka, přistupoval s tolerancí k estetickému cítění, vkusu a zájmům druhých lidí, respektoval, chránil a oceňoval naše tradice a získal pozitivní postoj k umění.

Cíle předmětu ČESKÁ LITERATURA

- Spoluutvářet všeobecný přehled žáků o společensko–historickém vývoji české společnosti, který napomůže respektu a toleranci odlišných kulturních hodnot různých jazykových komunit.
- Vytvářet osobitý, objektivně kritický a celkově pozitivní vztah k literatuře.
- Vést žáky k vytváření návyku individuální četby umělecké a neumělecké literatury, který se později projeví v jejich celoživotní orientaci.
- Poskytnout dostatečný prostor tvořivé práci žáků s uměleckým textem, která jim přinese porozumění významové výstavby textu, schopnost jeho posouzení z hlediska stylového, umožní jeho pozitivní působení na estetickou, emocionální i etickou stránku žákovy osobnosti.
- Formovat hodnotové orientace, vkusové preference a vést k citlivému vnímání světa, který žáky oklopuje, přispět k jejich poznání sebe samých.

Uplatňované metody a formy práce:

- práce s „krásnou“ literaturou a různými druhy dokumentů
- týmová práce při formulaci výsledků samostatné mimoškolní činnosti
- problémová výuka a skupinové řešení zadaných problémů
- projektové vyučování k hledání a nacházení souvislostí jednotlivých částí vzdělávacího oboru ČESKÝ JAZYK A LITERATURA
- využití možností diskuze a polemiky při práci se stěžejními literárními díly a dílčími uměleckými texty
- tandemové vyučování zejména k propojení souvislostí s předmětem SVĚTOVÁ LITERATURA

V předmětu Česká literatura jsou realizována následující průřezová témata:

- Multikulturní výchova
- Mediální výchova
- Environmentální výchova
- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech

Výchovné a vzdělávací strategie

Kompetence k učení

Učitel:

- vede žáky k pozitivnímu vztahu k mateřskému jazyku a k literatuře, vede žáky ke správnému a efektivnímu zpracování poznámek, k uvědomělé práci s textem, k rozlišování objektivních a subjektivních sdělení,
- požaduje po žácích, aby aktivně pracovali s odbornými jazykovými a literárními příručkami,
- vede žáka k samostatnému získávání informací z různých zdrojů a k jejich hodnocení,
- využívá žákovy znalosti práce s informačními technologiemi, pracuje různými metodami, využívá skupinovou práci a práci na projektech,
- vytváří klidnou a optimistickou atmosféru pro práci, vede žáky k efektivní práci, ke kladení otázek a k obhajobě vlastních názorů,
- umožňuje žákům vyjadřovat vlastní názory, realizovat jejich vlastní nápady, podporuje jejich tvořivost.

Kompetence k řešení problémů

Učitel:

- Navozuje problémové situace – vede žáky k řešení problémů formou diskuze, k obhajobě a prezentaci vlastních názorů, k vhodné argumentaci a k osvojení si schopnosti respektovat postoje ostatních,

Česká literatura

- na základě analýzy literárních textů vede žáky k porovnávání problémů vyplývajících z textu s problémy osobními i celospolečenskými,
- vede žáky ke kritickému a objektivnímu zhodnocení vstupních informací a vyhledávání dalších klíčových informací při použití všech dostupných zdrojů, hledání různých variant,
- při práci s textem podněcuje žáky k vytváření hypotéz a jejich ověřování.

Kompetence komunikativní

Učitel:

- vede žáky k efektivní, slušné a zdvořilé komunikaci v nejrůznějších situacích,
- pomáhá žákům rozvíjet jejich vyjadřovací schopnosti – ústní i písemné, dbá na kultivovaný projev, na jasné formulace, věcnost a přesnost,
- vytváří prostor pro vyjadřování vlastních myšlenek, názorů a postojů žáků, učí žáky také naslouchat a vhodně reagovat,
- nabízí žákům různé způsoby komunikace, zdůrazňuje vyvážené použití všech druhů komunikace, vede žáky k racionálnímu využívání ICT jako komunikačního nástroje,
- vede žáky k odlišování spisovného a nespisovného projevu a vhodnému užívání spisovných jazykových prostředků vzhledem ke svému komunikačnímu záměru,
- podněcuje žáky k rozlišování různých typů textů, záznamů, obrazů a jiných komunikačních prostředků,
- vede žáky k porozumění a používání odborného jazyka, k symbolickému vyjádření informací různého typu,
- požaduje po žácích vhodný způsob prezentace vlastní práce před známým i neznámým publikem.

Kompetence sociální a personální

Učitel:

- při práci s literárními texty žáci vnímají různé sociální role a pomocí jejich hodnocení si uvědomují postavení člověka ve společnosti,
- vede žáky ke kladnému vztahu k našemu kulturnímu dědictví,
- na základě četby vede žáky k uvědomění si patologických jevů a k odmítavému postoji vůči nim,
- s použitím autentických textů seznamuje žáky s podstatou mediálních tlaků, aby se mohli rozhodovat na základě vlastního úsudku a dokázali společenským i mediálním tlakům odolávat.

Kompetence občanské

Učitel:

- zprostředkovává žákům pohled na tvorbu autorů různých prostředí a kultur, aby si žáci mohli uspořádat svůj pohled na multikulturní svět,
- motivuje žáky k tomu, aby v oblasti kultury nacházeli vzory pro své občanské postoje,
- studiem dějin české literatury a vhodnými exkurzemi učí žáky chránit a respektovat naše tradice a kulturní a historické dědictví, vede je k pozitivnímu vnímání uměleckých děl,
- rozvíjí u žáků chápání základních principů zákonů a společenských norem, vede je k jejich respektování a chování se podle nich.

Kompetence k podnikavosti

Učitel:

- vede žáky ke kritickému hodnocení dosažených výsledků,
- dbá na kultivovaný písemný projev při tvorbě zápisů, při vytváření prezentací, referátů apod.,
- motivuje žáky k práci s literárními příručkami, slovníky, odbornou literaturou,
- podněcuje žáky k tomu, aby si uvědomili význam kultivovaného jazykového projevu pro svou budoucí profesi.

Česká literatura

vzdělávací oblast	očekávaný výstup podle RVP	školní výstup ŠVP	učivo	vazba a přesahy	poznámky
Český jazyk a literatura – Literární komunikace	Žák rozliší umělecký text od neuměleckého, nalezne jevy, které činí text uměleckým.	Rozliší umělecký text od neuměleckého	Teorie literatury a interpretace textu Věda o literatuře – teorie, historie, kritika Vlastní interpretace textu; čtenářské kompetence Literatura a její funkce Klasifikace literárních žánrů Lyrika, epika, drama; poezie a próza a jejich vzájemná prostupnost Literární hrdina Typologie literárních hrdinů, vztah hrdina–autor–vypravěč Jazykové, kompoziční a tematické prostředky výstavby literárního díla: typy kompozice; konflikt, zápleтка, pointa; gradace a retardace děje, kontrast; motiv, téma, idea; jazykové prostředky v autorském textu a řeči postav Vývoj české literatury do konce 19. století Česká literatura středověku Staroslověnské, latinské písemnictví Literatura v době husitské a pohusitské Renesanční humanismus v české literatuře Baroko v evropské a české literatuře Národní obrození v české literatuře Český romantismus Česká literatura 2. poloviny 19. století Česká literární moderna	OSV – Morálka všedního dne mravní rozměr sociálních (komunikačních) aktů OSV – Spolupráce a soutěž Poznávání a rozvoj vlastní osobnosti, rozvoj osobnostních předpokladů v jednotlivých údobích zachycených v literárním díle VMEGS – Žijeme v Evropě evropské kulturní kořeny a hodnoty; jazyková rozmanitost Evropy; významné osobnosti Evropy; Evropané v Čechách a Češi v Evropě MedV – Mediální produkty a jejich významy (noviny, časopisy, almanachy) růst role žurnalistiky, publicistiky a literární kritiky EV – Člověk a životní prostředí, odraz proměn přístupů a témat v literatuře, analogie s dneškem Přesahy: ČD – historický kontext daného období EV – umělecké směry 19. století ve výtvarném umění a hudbě, Generace ND SV – myšlení o společnosti 19. století (filozofie)	
		Dokáže v textu objevit a následně charakterizovat jevy, které činí text uměleckým.			
	Objasní rozdíly mezi fikčním a reálným světem a vysvětlí, jakým způsobem se reálný svět promítá do literárního textu, jaký vliv může mít svět fikce na myšlení a jednání reálných lidí.	Objasní rozdíly mezi fikčním a reálným světem			
		Vysvětlí, jakým způsobem se reálný svět promítá do literárního textu.			
		Dokáže postihnout, jaký vliv může mít svět fikce na myšlení a jednání reálných lidí.			
	Na konkrétních příkladech popíše specifické prostředky básnického jazyka a objasní jejich funkci v textu.	V uměleckém textu vystihne konkrétní a specifické prostředky básnického jazyka			
		Uplatní znalost struktury verše			
		Objasní význam v textu použitých básnických prostředků a charakterizuje jejich význam.			
	Rozliší a specifikuje jednotky vyprávění (časoprostor, vypravěč, postavy) a zhodnotí jejich funkci a účinek na čtenáře.	Rozliší a zároveň dokáže uplatnit základní stavební prvky vyprávění = úvod, zápleтка, vrchol děje, rozuzlení			
		Dokáže postihnout charakteristiku postav, časoprostor a úlohu vypravěče			
Zhodnotí funkci použitých prostředků a jejich účinech na čtenáře					
Rozezná typy promluv a vyprávěcí způsoby a posoudí jejich funkci v konkrétním textu.	Dokáže charakterizovat jednotlivé typy promluv a vyprávěcích způsobů v textu				

Česká literatura

	Při interpretaci literárního textu ve všech jeho kontextech uplatňuje prohloubené znalosti o struktuře literárního textu, literárních žánrech a literárněvědných termínech.	Rozčlení text podle obsahově tematické složky. Získané schopnosti a dovednosti tvořivě využívá v produktivních činnostech rozvíjejících jeho individuální styl. Při interpretaci literárního textu ve všech jeho kontextech uplatňuje prohloubené znalosti o struktuře literárního textu. Orientuje se v základních literárních žánrech a literárněvědných termínech.			
	Identifikuje využití jednoho textu v textu jiném (intertextovost) a objasní jeho funkci a účinek na čtenáře.	Zvládnutím základních literárněvědných kritérií dokáže pracovat s intertextovostí literárních děl. Vystihne podstatné rysy základních period vývoje české literatury, významných uměleckých směrů. Vysvětlí specifickou vývoje české literatury. Uvede jejich představitele a charakterizuje a interpretuje jejich přínos pro vývoj literatury a literárního myšlení.			
	Postihne smysl textu, vysvětlí důvody a důsledky různých interpretací téhož textu, porovná je a zhodnotí, odhalí eventuální dezinterpretace textu.	Postihne smysl textu, vysvětlí důvody a důsledky různých interpretací téhož textu, porovná je a zhodnotí. Rozborem textu dokáže odhalit případné dezinterpretace příslušného textu. Dokáže rozlišit "dobovou" a "současnou" interpretaci textu	Česká a literatura 1. poloviny 20. století Kultura a umění mezi dvěma světovými válkami Česká avantgarda Česká meziválečná poezie Česká meziválečná próza Meziválečné české drama a divadlo Literatura v době okupace Osobnosti literární kritiky Česká literatura 2. poloviny 20. století Reflexe 2. světové války Ideologizace české literatury v 50. letech – realistický socialismus 2.vlna válečné literatury fenomén 60. let: proměny poezie a prózy, vznik tzv. malých divadelních scén, absurdní drama Normalizace 70. a 80. let, rozdělení literárního vývoje na literaturu	VMEGS – <i>Zijeme v Evropě</i> literatura jako jejich odraz evropské kulturní hodnoty, významné události významní Evropané českého původu MKV – <i>Základní problémy sociokulturních rozdílů.</i> Vztah k vícejazyčné situaci a ke spolupráci mezi lidmi z různého kulturního prostředí. MedV – <i>Média a mediální produkce</i> občanské postoje ve veřejných projevech. MedV – Mediální produkty a jejich významy; naučit se vyhodnocovat kvalitu a význam informačních	
	Rozliší texty spadající do oblasti tzv. literatury vážné, středního proudu a literárního braku a svůj názor argumentačně zdůvodní.	Odliší uměleckou literaturu od literatury neumělecké. Na základě znalostí příslušných kritérií dokáže zdůvodnit zařazení literárního díla do kategorie literárního braku.			
		Při interpretaci textu uplatňuje znalosti struktury literárního díla, žánrů a termínů.			

Česká literatura

	Samostatně interpretuje dramatické, filmové a televizní zpracování literárních děl.	Rozpozná typy promluv a vyprávěcí způsoby a posoudí jejich funkci v konkrétním textu.	oficiální, exilovou a samizdatovou; písničkáři a jejich texty Literatura po roce 1989 – J. Topol, M. Viewegh a další autoři podle výběru učitele Literatura a film	zdrojů (projev, proslov). Účinky mediální produkce a vliv médií; racionálně nakládat se symbolickými obrazy; vyhledávat „nedořečená“ místa v textu (zamlčené otázky, manipulaci slovem i obrazem). EV – <i>Vliv člověka na životní prostředí</i> ; příčiny a důsledky globálních ekologických problémů. vědomí osobní odpovědnosti, život v souladu s přírodou – varování před nezodpovědností vědců, politiků i občanů, před zneužitím techniky a vynálezů, před katastrofickými důsledky v narušení přírodní rovnováhy Přesahy: ČD – historický kontext daného období SV – filozofické směry 20. století, myšlení o společnosti v daném období EV – 20. stol. ve výtvarném umění a hudbě problémy, jejich příčiny a důsledky	
		Orientuje se v termínech specifických pro dramatickou a filmovou tvorbu			
	Vystihne podstatné rysy základních period vývoje české literatury, významných uměleckých směrů, uvede jejich představitele a charakterizuje a interpretuje jejich přínos pro vývoj literatury a literárního myšlení.	Vystihne podstatné rysy základních period vývoje české literatury, významných uměleckých směrů Prokáže znalost představitelů jednotlivých etap české literatury a interpretuje jejich přínos pro vývoj literárního myšlení a umění. Doloží na základě vlastní četby základní rysy uměleckých směrů v literárním díle.			
		Samostatně interpretuje dramatické, filmové či televizní zpracování literárních děl.			
	Vysvětlí specifičnost vývoje české literatury a vyloží její postavení v kontextu literatury světové (vzájemná inspirace, příbuznost, odlišnosti a jejich příčiny).	Na základě historického kontextu vysvětlí specifičnost vývoje české literatury ve vztahu k literatuře světové Vysvětlí podíl autorů světové literatury na orientaci literatury české Dokáže posoudit význam a přínos české literatury v jednotlivých obdobích v kontextu s literaturou a světovou.			
	Tvořivě využívá informací z odborné literatury, internetu, tisku a z dalších zdrojů, kriticky je třídí a vyhodnocuje. Získané schopnosti a dovednosti tvořivě využívá v produktivních činnostech rozvíjejících jeho individuální styl.	Zajímá se o informace z odborné literatury a médií, tvořivě s nimi pracuje a kriticky je posuzuje. Pracuje s recenzemi literárních a dramatických děl i filmů. Dokáže publicisticky zpracovat literární díla vlastní četby, návštěv divadel nebo filmových představení.			